

چگونه موسیقی عامیانه را گردآوری باید کرد؟

۲

این مقاله بدرخواست «شورای جهانی موسیقی توده»
(International Folk Music Council)
بوسیله «مود کارپلس» (Maud Karpeles)
و «ارنولد بکه» (Arnold Baké) تهیه شده
و «داریس پلیستر» (Doris Plaister) نیز قسمتی
بعنوان طریقه فیلمبرداری از رقص های توده بدان
افزوده است.

نکاتی که یادداشت باید بشود .

جزئیات موسیقی ای که اجرا می شود و نیز خصوصیات اجراکنندگان موسیقی
یادداشت باید بشود . برای این منظور پیشنهاد های زیر را ذکر می کنیم :

مشخصات موسیقی ای که اجراء می شود:

- ۱ - نام آهنگ یا حروف اول آن .
- ۲ - تاریخ و محلی که آهنگ یادداشت شده .
- ۳ - خواننده ، این آهنگ را از چه کسی فرا گرفته است ؟
- ۴ - آیا دیگر مردمان آن محل این آهنگ را می خوانند ؟
- ۵ - آیا این آهنگ بقصد یا مناسبت خاصی خوانده می شود ؟
- ۶ - اگر به لهجه خاصی خوانده شده ، مشخصات آن لهجه را یادداشت

بکنید .

- ۷ - آیا خواننده اهمیتی تاریخی یا افسانه ای با این آهنگ می نهد ؟

۸ - آیا الفاظ دیگری مناسب این آهنگ یا بالعکس وجود دارد ؟

مشخصات اجراکننده موسیقی

- ۱ - اسم
- ۲ - آدرس
- ۳ - سن
- ۴ - محل تولد
- ۵ - محل تولد پدر و مادر
- ۶ - مجرد، متأهل یا بیوه (بازن مرده)
- ۷ - شغل
- ۸ - تحصیلات : باسواد یا بی سواد
- ۹ - تحصیلات موسیقی از هر نوع که ممکن است ؛ آیا بایک انجمن موسیقی پیوستگی دارد ؟

۱۰ - مسکن ها و سفرهای قبلی (شامل خدمت نظام وظیفه)

۱۱ - آیا جز آهنگ های محلی آهنگ دیگری می تواند بخواند ؟

۱۲ - آیا می تواند یک ساز موسیقی بنوازد یا برقصد ؟

یادداشت کردن آهنگ هائی که بهمراه ساز نواخته می شود .

بسیاری از نکه هائی که در باره کرد آوری آهنگ های محلی گفته شد شامل حال آهنگ هائی نیز که بتوسط ساز نواخته می شود، می گردد . چند موضوع اضافی هست که باید مورد توجه قرار گیرد -

مشخصات ساز

مشخصات سازی که بوسیله آن آهنگ نواخته می شود باید یادداشت بشود و

اگر این ساز از نوع سازهای معمولی نیست، جزئیات مذکور در زیر باضافه مشخصات

کلی باید بدست داده شود : *ساز علم الساز و مطالعات*

۱ - جزئیات مصالحی که در ساختن ساز مورد بحث بکاررفته است از قبیل چوب، تار، ادوات بادی، پوست، فلز و جز اینها .

۲ - اندازه های دقیق

۳ - زیر و بم صدا

۴ - دافک

۵ - چگونه این ساز بدست آمده ؟ آیا در محل خاصی ساخته شده یا در کار -

گاه های آن محل تهیه شده و یا اینکه از خارج وارد شده است ؟

۶ - نام محلی ساز مورد نظر

۷ - در چه موقع و بتوسط چه کسی این ساز بکار می رود ؟

در ضمن عکس نوازنده درحین نواختن ساز بایستی بدست داده شود و نیز يك عکس نیبرخ و تمام قد از خود ساز باید تهیه شود. اگر بیش از يك ساز آهنگ مورد بحث را می نوازند، يك عکس دست جمعی از نوازندگان با اضافه عکس های تکی از هر ساز جداگانه بایستی گرفته شود.

شیوه نواختن ساز

مشخصات شیوه نواختن ساز نیز بایستی یادداشت بشود مثل طرز خاص کوب کردن آن و طریقه گرفتن آن بوسیله نوازنده و جزاینها.

ضبط آهنگ ها بوسائل مکانیکی

نحوه قرار گرفتن در جلو میکرفن باید مورد توجه بسیار قرار گیرد ازین لحاظ که میزان صحیح آهنگ بدست بیاید. بخصوص هنگام استعمال سازهای بادی محاسبه فاصله بدقت باید انجام بگیرد. زیرا مثلا اگر طبلهارا نزدیک میکرفن قرار دهیم صدای بی که از آنها درمی آید در میکرفن می پیچد و اگر دوراز میکرفن قرار داده شوند معمولا زیر وبالاتر آهنگ و تکیه های صدا ضبط نمی شود. در مواردی که يك نفر دوساز را می نوازد که هر يك به شیوه های نواخته می شود - مثل نی اتیان و دهل - لازمست که بین دوساز و فاصله نواختن آنها سازشی برقرار بسازیم.

هنگام ضبط موسیقی سازهای دست جمعی غایت کار اینست که اضافه بر ضبط موسیقی سازهایی که باهم میزان شده اند، موسیقی يك يك سازها نیز بتوثب ضبط شود تا اینکه صدای هر ساز نمایان گردد. این کار استنساخ را آسان می کند. ضبط موسیقی ای که بوسیله چندین ساز اجرا می شود اشکالات دیگری در بردارد

اما با حوصله و ابتکار برهه این اشکالات فائق می توان آمد.

یادداشت کردن رقص

معمولا یادداشت کردن رقص های محلی دشوارتر از آهنگ هاست، زیرا که اولاً هیچ سیستم جهانی وجود ندارد که مانند موسیقی در مورد یادداشت کردن رقص از آن بتوانیم استفاده کنیم و در تانی اجرای رقص معمولا محتاج به چندین عامل است و همیشه آسان نیست که چند نفر را برای اجرای رقص بدور هم جمع کنیم.

چگونگی تماس با اجرا کننده رقص تا حدودی به ماهیت رقص وابسته است یعنی بسته باینکه رقص مورد بحث تشریفاتی یا ملی باشد یا فقط در بعضی مواقع اجرا شود و نیز هنوز رواج داشته باشد یا اینکه منسوخ شده شود، باید بنحو خاصی با اجرا کننده تماس حاصل کرد.

موسیقی

اگر رقص مورد نظر باید بهسراهی آهنگ های خاصی اجرا شود، لازمست که پیش از اقدام به یادداشت کردن رقص آهنگ های مربوط بآن را یادداشت کرد و بخاطر

سپرد؛ پس بهترست که پیشاپیش با موسیقی نواها گفتگو کنیم ولی ممکنست اختلافی پیش آید باین معنی که میان شکل آهنگ هنگامی که بهمراهی رقص نواخته می شود و هنگامی که بنهایی نواخته می شود اختلاف هائی بروز بکنند، و در چنین موقمی هر دو صورت آهنگ را یادداشت باید کرد خاصه «تیمپو»ی Tempo آهنگ با و بدون رقص یادداشت باید بشود. برای دستورات کلی درباره یادداشت کردن آهنگ هائی که بوسیله ساز نواخته می شوند به صفحه های پیش رجوع شود.

رقص هائی که هنوز رواج دارند.

نهایت کوشش را بکار باید برد تا رقص را بهمان شیوه ای که سنت بوده و در روزگاران باستان اجرا می شده به بینیم و اگر اوضاع رو براه باشد فیلمی هم باید برداشت. ولی گردآورنده همواره باید بتفصیل شرحی درباره فیلمی که برداشته می شود بنویسد و برای بیان محتوی فیلم یادداشت هائی نیز بآن بیفزاید.

بجز در موردی که رقص ساده است، گردآورنده احتمالاً قادر نخواهد بود که در یک جلسه اجرای رقص آنرا یادداشت کند و بنا براین باید یادداشت هایش را واری کند و توضیحاتی بآنها بیفزاید و اگر ممکن باشد در مرحله بعدی چند عکس از قسمت های مختلف رقص بردارد. برای این رقص های مکرر و اضافی احتیاجی به همه رقصندگان نیست و هنگامی که گردآورنده ساختن کلی رقص را دریافت، می تواند از رقص هائی که بتوسط عده کتری اجرا می شود یادداشت هایش را کامل بکند. بدیهی است که در این موارد باید در پی رهبر رقصندگان برآمد.

رقص هائی که منسوخ شده اند

در مواقمی که فقط چند تنی در دسترس مان هستند که رقص مورد نظر ما را می توانند اجرا بکنند - یا شاید فقط یک نفر را بتوانیم پیدا بکنیم که حاجت ما را بر آورد - کار دشوارتر می شود، ولی با مهارت و حوصله يك رقص منسوخ را از نو می توان احیا کرد، بشرطیکه گردآورنده بتواند آهنگ همراه رقص را زمزمه کند یا با سوت بزند یا بتوسط سازی بنوازد. اگر رقصنده آنچنان پیر نباشد که نتواند بر قصد باید از او خواست تا بتصور اینکه با سایر دوستانش می رقصد در جاتی که در رقص معمولش بوده و او عاده در میان رقصندگان آن جای بخصوص را اشغال می کرده قرار بگیرد و بنهایی رقص را اجرا بکند. این کار سبب می شود که گردآورنده بتواند گام ها و حرکات را درست یادداشت بکند، چه یادداشت کردن حرکات رقص (فیکورها Figures) کاری دشوار است و علت آن اینست که توضیحات شفاهی غالباً نمره چندانی ندارد. گاهی وقتها کشیدن يك طرح یا علامت گذاری ثبت حرکات رقص کمک می کند.

لازمست که در اول کار از چند تن از مردمان آن سامان اطلاعاتی در باره

رقص بدست بیاوریم. توضیحاتی را که اهالی محل با ما می دهند با هم یکی نیست. از خطای حافظه آنان که بگذریم ممکنست در زمانی که رقص مورد نظر اجرا می شده، تغییراتی در آن راه یافته باشد. همه نمونه‌هایی را که يك يك افراد با عرف می کنند یادداشت باید بکنیم.

نت نویسی رقص

گردآورنده باید روشی خاص خود برای نت نویسی رقص انتخاب کند که با نوع و ماهیت رقصی که یادداشت می کند موافق باشد اما اغلب اوقات می تواند مطابق با احتیاجات خود شیوه‌ای را که معمول است بکار بندد و بهترست که شماره رقصندگان و شیوه تشکیل رقص را بی درنگ یادداشت کند. حرکات و حالات رقص همواره باید با میزان و وزن آهنگ همراه آن مربوط باشد و اگر گردآورنده از همان آغاز کار گامها و حرکات رقص (مانند حرکات دستها و بازوها، سر و تن) را در زیر یا بالای آهنگ همراه را یادداشت کند، کارش بسیار آسان می شود. در مواقع دیگر فقط لازم می شود که شماره فواصل زمانی یا ضربات را روی صفحه یادداشت نشان بدهد.

گامها، حرکات و اشارات بتفصیل باید بیان شود، اما برای آن حرکاتی که بی تکرار می شوند می توان سبیل کوتاهی انتخاب کرد که هنگام نت نویسی از آن استفاده شود.

اصطلاحات فنی که رقصندگان بکار می برند یادداشت باید بشود. دشوارترین کارها ثبت اسلوب اجرای رقص است و حتی فیلم هم نمی تواند مراسم رقص را بنحوی دلخواه در خود ضبط کند. پس اگر ممکن باشد گردآورنده باید در رقصیدن با آنها همراهی بکند چنانکه اسلوب و چگونگی اجرای رقص را «احساس» کند.

توجه باید بشود که تفاوت میان حالات فردی و طرز فکر خاص رقصندگان - که ممکنست در اثر سن و سال زیاد و ناتوانی حاصل شده باشد - آنچه را که برای رقص ضروری و لازمست بتوان باز شناخت. نیز گردآورنده بایستی آگاه باشد که چند گام اول را که نمونه و نشانه‌ای از رقص مورد نظرست با دقت بسیار در نظر باید گرفت در بسیاری موارد اصول رقص با میزان آن پس از اینکه رقصندگان بدون درنگ و قطع مدتی رقصیدند معلوم می شود.

صورت‌های دیگرگون رقص که مطابق با شیوه رقصیدن رقصنده است بدقت یادداشت باید بشود و نیز مسأله مهم اینست که شیوه رقصیدن رقصندگان کهنسال را با شیوه نوسالان مقایسه بکنیم.

اطلاعات کلی که باید بدست آورد

اطلاعات جزئی که در باره يك نوع رقص بدست می آید بی درنگ یادداشت باید بشود زیرا که این کار ممکنست سنی را که رقص بر آن بنیاد شده، برما آشکار کند.

اضافه بر نت نویسی کامل رقص تا آنجا که ممکنست اطلاعاتی درباره مراسم و آیین، آداب و رسوم و «فولکلور» آن محل که هر يك نوعی پیوستگی با رقص دارند و نیز زمینه اجتماعی رقص را یادداشت باید بکنیم.

در زیر چند نکته ای که باید یادداشت بشود ذکر می گردد :-

۱ - نام رقص

۲ - موقعی که رقص یادداشت شد : تاریخ و محل اجرای رقص و این نکته که آیا رقص بطریق عادی اجرا شد یا اینکه گردآورنده پیشاپیش مقدماتی برای اجرای آن ترتیب داده بود.

۳ - آیا رقص مورد بحث هنوز رواج دارد و اگر چنین نیست از کی منسوخ

شده است ؟

۴ - چگونه و بتوسط چه کسی رقص یاد گرفته شد ؟

۵ - نام محل یا ناحیه ای که در آن رقص معمولاً اجرا می شود.

۶ - آیا این رقص در يك فصل بخصوص سال اجرا می شود یا اینکه تاریخ

اجرای آن موقع معینی است ؟

۷ - آیا این رقص با مراسم فصلی، مذهبی یا اجتماعی خاصی ارتباط دارد ؟

۸ - آیا رقصندگان خاصیتی جادویی یا اهریتی خاص بر رقص منسوب می دارند

یا اینکه همان برای تفریح و تفتن این رقص را اجرا می کنند ؟

۹ - آیا این رقص بصورت نمایش اجرا می شود ؟

۱۰ - آیا همه طبقات اجتماع مورد نظر این رقص را اجرا می کنند یا

اینکه این کار مختص طبقه ورسته خاصی است ؟

۱۱ - آیا در دهکده این رقص را یکدسته خاص اجرا می کنند یا اینکه چندین

دسته در آن شرکت دارند ؟

۱۲ - آیا این رقص بوسیله مردان اجرا می شود یا اینکه زن و مرد هر دو در

اجرای آن سهم دارند ؟

۱۳ - آیا قراردادهای اجتماعی خاصی با شیوه رقص ارتباط دارد ؟

۱۴ - شرح جزئیات هر تسمیرین خاص یا تشریفات مربوط بر رقص که لازم

بنظر میرسد.

۱۵ - آیا رقصندگان هنگام رقص لباس خاصی بتن می کنند ؟ اگر چنینست مشخصات اسلوب لباس، جنس و زیورهای آن، زینت آلات، روسری، کفش و جز اینها و بزرگ صورت يك يك رقصندگان را بتفصیل یادداشت کنید .

۱۶ - آیا علائم و تجهیزاتاتی مانند ششیر، چوب، دیرک، زنگ، تاج گل و جز اینها در رقص بکار می رود ؟

۱۷ - مشخصات شبیههائی را که در رقص شرکت دارند و نیز لباس و علائم و جای آنها را در رقص یا تشریفات وابسته بدان بتفصیل یادداشت کنید .

۱۸ - چه سازهائی برای نواختن موسیقی بکار می رود ؟ آیا این سازها بجای سازهائی که معمول بوده اند، بکار می رود ؟

۱۹ - آیا در مجاورت آن محل صورت های دیگر رقص اجرا می شود ؟ شاید بیفایده نباشد که گردآورنده نقشه ای از آن محل رسم کند و انتشار رقص را در آن ناحیه با علائم روی نقشه نشان بدهند .

۲۰ - آیا رقصندگان عقیده ای درباره اینکه :

الف - اجرای این رقص چه مدت طول می کشیده است ؛

ب - این رقص از کجا آمده است ؛

ج - بنازگی چه تغییراتی در این رقص روی داده است ؛ دارند ؟

هنگامی که گردآورنده می خواهد اطلاعات دلخواهش را مطابق پرسش نامه بالا بدست بیاورد، دقت باید بکند که میان حقیقت و عقیده شایع میان افراد فرق بگذارد . و نیز از نو این نکته را تذکر می دهیم که گردآورنده سؤالات «کله گنده» نباید بکند .

اگر گردآورنده بخواهد مراسم و آداب و عقاید و آذامی را که ممکنست با رقص وابستگی داشته باشد . بتفصیل یادداشت کند، لازمست که اطلاعاتی از «فولکلور» آن محل داشته باشد، اما در ضمن وقت هم باید بکند که فقط آنچه را که می بیند و می شنود یادداشت کند و در حین یادداشت کردن جزئیات چیزی از حدسیات خود بیان نفرماید .

گردآورنده باید با کاردانی بسیار اطلاعاتی در باره رقص ها و مراسم و آیینی که ماهیت مجهول و ناشناخته ای دارند کسب بکند و نیز از تمایلی طبیعی که اهالی محل باین دارند که شیوه های رقص را که استثنائی است بیش از شیوه های معمول و عادی اجرا بکنند، آگاه باید باشد .

هرگاه که ممکنست از صحت عقاید و مراسمی که تنها يك نفر بیان کرده است، اطمینان باید یافت و تا آنجا که امکان دارد باید اطلاعاتی را که يك فرد محلی به ما

می دهد بزبان واصطلاحات خاص خودش یادداشت بکنیم .

دستگاه های ضبط صدا

انواع گوناگون دستگاه های ضبط صدا از مارک های مختلف در بازار یافت می شود . بهترین دستگاه دلخواه برای ضبط موسیقی توده در فضای آزاد هنوز وجود ندارد، اما دانشمندان سازندگان در کشورهای گوناگون مشغول انجام تجربیاتی در این زمینه هستند و انواع کامل این دستگاه ها مرتب بیازار وارد می شود . در اثر اوضاع فنی که سرعت رو به تغییر و دیگر گونی است در اینجا فقط بشرح مختصری در باره دستگاه های موجود بس می کنیم ؛ اما «شورای جهانی موسیقی توده» در لندن کوشش می کند که همواره از پیشرفت هایی که در این زمینه حاصل شده است آگاه شود و خود را برای دادن اطلاعات تازه ای در این باره آماده بکند .

گردآورنده هنگام انتخاب دستگاه ضبط صدا نه همان باید ارزش دستگاه را در نظر بگیرد بلکه بایستی بزبایای دستگاه - که هیچوقت این مزایا بطور کامل در يك دستگاه جمع نیست - مانند «های فیدلیتی» ، سبکی ، سادگی عمل و جدا بودن لوازم بدکی آن نیز توجه بکند .

بسیاری از دستگاه های ضبط صدا بنحوی از نیروی برق استفاده می کنند . تنها دستگاهی که مستثنی است دستگاه ادیفن Ediphone قدیمی است که صدا را روی استوانه یا صفحه مومی ضبط می کند اما این شیوه چندان بکار نمی خورد زیرا کیفیت ضبط صدا بد است و استوانه های مومی ترد و شکننده است و بر اثر تغییر اوضاع جوی ممکنست خراب شود . نیز مدت زمان کوتاهی که صفحه نواخته می شود یعنی حداکثر سه و نیم دقیقه خود نقص دیگری شمرده می شود .

يك نوع دستگاه سبك وزن و كوچك امریکائی بارزش ۳۰۰ دلار هست که صدا را روی نوار ضبط می کند و بكمك باتری خشك آنرا براه می توان انداخت . نقص بزرگ این دستگاه اینست که همینکه نوارش بزرگ دیگر آن نوار را بکار نمی توان برد اما بتازگی يك نوع تازه آن به بازار آمده است که این نقص را ندارد یعنی که دستگاهی برای استفاده مکرر از نوار به آن افزوده اند و قیمت این دستگاه اضافی در حدود ۹۰ دلار است .

این روزها کارخانه های سازنده دست در کار ساختن يك نوع دستگاه ضبط صدای سبك وزن هستند که حرکت آن بوسیله دستگاه خود کاری که بوسیله دست كوك می شود تنظیم می گردد و برق دستگاه تقویت کننده صدا که منضم بآن است بوسیله باتری تأمین می شود . بعضی از انواع این دستگاه ها فعلا در بازار موجودست یا اینکه بزودی به بازار وارد می شود اما هنوز زودست که بتوانیم از خوبی و بدی این دستگاه ها صحبتی به میان بکشیم .

درهه دستگاہ‌های دیگر جریان برق از مغازن خارجی تأمین می‌شود. این دستگاہ‌ها چهار گونه اند: باصفحه، بانوار مغناطیسی، باسیم مغناطیسی و بافیلم. مزایا و نواقص نسبی هر یک از این چهار دستگاہ در زیر بتفصیل شرح داده شده است:

صفحه

مزایا - صفحه «های فیدلتی» دارد؛ قسمت‌های خاصی را با آسانی در روی آن پیدا می‌توان کرد؛ صفحه شکستی نیست؛ با ضبط کردن صدا در یک صفحه - اگر آن را یکی دوبار بیشتر بکار نبریم - می‌توان از آن بعنوان وسیله ساختن یک قالب‌مین استفاده کرد.

نواقص - کار باصفحه محتاج به مهارت فنی بسیار و آگاهی از کار است؛ قیمت و بکار بردن آن گرانست؛ با سرعت ۷۸ دور در دقیقه زمان کار یک صفحه نسبتاً کوتاهست (در حدود چهار تا چهار و نیم دقیقه) و اگر از صفحات ۳۳۵ دور در دقیقه استفاده کنیم بردشواری حمل و نقل و کم و زیادای صدای آن افزوده می‌شود؛ دستگاہ ضبط صدا و نیز صفحات آن سنگین است و جای زیادی را می‌گیرد؛ صفحه در آب و هوای گرم و مرطوب بر ضد یک مصونیت ندارد و سطح آن نسبت به گرد و غبار و ضربه حساسیت بسیار دارد.

بهترین نوع دستگاہ‌های ضبط صدای باصفحه را باید بر روی سطح محکمی استوار کرد (مانند کف کامیونی که برای حمل و نقل بکار می‌رود).

باقی دارد

ترجمه جواد امامی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی